

“

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΕΡΙΩΝΗΣ

«Το καθήκον της μνήμης παραμένει επίκαιρο»

Με αφορμή την επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου, ο ερευνητής μιλάει για την προσπάθεια καταγραφής των θανάτων που συνδέονται με την Επταετία

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ν. ΜΑΝΙΑΤΗΣ

Κατά τη σημερινή επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου ψηλαφίζουμε την άγνωστη ιστορία των πολλών και ανεξερεύνητων θανάτων κατά την Επταετία. Ο σοβαρός και μεθοδικός ερευνητής Δημήτρης Βερίωνης αφιέρωσε πολλά χρόνια στην καταγραφή των περιπτώσεων αυτών και μαζί του καταδυόμαστε σε ένα γκρίζο και σκληρό τοπίο της νεότερης Ιστορίας.

■ **Κατ' αρχάς, πώς σας γεννήθηκε η ιδέα να ερευνάσετε σε βάθος τους θανάτους που συνδέονται με την περίοδο της χούντας 1967-74 και τον κατασταλτικό μηχανισμό της και ποια ήταν η βασική μεθοδολογία σας στην έρευνα αυτή;**
Όλα ξεκίνησαν από την αίσθηση του καθήκοντος της μνήμης και την προσωπική συγκίνηση. Η ιδέα για την έρευνα προέκυψε σε μια επίσκεψη στον ΣΦΕΑ το 2013. Εκεί υπήρχαν αναρτημένες φωτογραφίες θυμάτων της χούντας, για πολλά εκ των οποίων δεν υπήρχαν καθόλου πληροφορίες. Ενίωσα πως χρυσάμε πολύ περισσότερα από μια απλή ονομαστική αναφορά σε αυτούς τους ανθρώπους.

■ **Και πώς εξελίχθηκε η πρώτη σκέψη σας;**
Η αρχική αναζήτηση πληροφοριών εξελίχθηκε σε συστηματική έρευνα και καταγραφή, αναζήτηση πηγών, αρχείων, αλλά και μαρτυριών από τα οικεία τους πρόσωπα. Απαραίτητη ήταν η νηφάλια καταγραφή, με στοιχεία. Αυτό λειτουργεί πολύ καλύτερα από μια παθιασμένη κατάθεση απόψεων διότι παρέχει στην Ιστορία τα απαιτούμενα εργαλεία και αντικειμενικότητα. Στο βιβλίο, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Τόπος, καταγράφονται δολοφονίες, θάνατοι συνεπεία αντιδικτατορικής δράσης ή κακουχιών στις εξορίες, ύποπτες περιπτώσεις θανάτων που καταγγέλλθηκαν και εξαφανίσαι, ενώ επιχειρείται η εξέταση φημολογούμενων περιπτώσεων. Κάθε άνθρωπος είναι ένα χωριστό κεφάλαιο, με όσο το δυνατόν

πληρέστερα βιογραφικά στοιχεία, αντιπαράθεση της επίσημης εκδοχής θανάτου και όσων υποστηρίζουν οι οικείοι του, αλλά και αναφορά στην κηδεία ή τυχόν δικαστική συνέχεια. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο αναγνώστης βγάζει τα συμπεράσματά του. Η έρευνα συνεχίζεται για επόμενη έκδοση και θα επεκταθεί και κινηματογραφικά: ο σκηνοθέτης Σταύρος Στάγκος κι εγώ εργαζόμαστε πάνω σε ένα ντοκιμαντέρ για ορισμένες υποθέσεις του βιβλίου, ελπίζουμε, δε, ότι το ντοκιμαντέρ θα πραγματοποιηθεί – μερικώς – με τη μέθοδο του crowdfunding.

■ **Κάνετε εκτενή αναφορά στη Φιλόνη Ψυρρή ως ένα εκ των προσώπων ή το βασικό που στην πραγματικότητα ήταν το καθοριστικό και για τη δική σας έρευνα. Θέλετε να μας πείτε για τη δική της περίπτωση;**
Η δυνατότητα πρόσβασης στα αρχεία της δικηγόρου Ψυρρή ήταν κομβικής σημασίας. Η Ψυρρή είχε αναλάβει τις υποθέσεις των περισσότερων «ύποπτων» θανάτων, καταθέτοντας μνύσεις «κατ' αγνώστων αυτοργάνων και συμμετόχων» το 1974 και το 1975. Αγώνιστηκε για χρόνια για να φτάσουν οι υποθέσεις στη Δικαιοσύνη, δέχθηκε απειλές, βίωσε προσπάθειες εξαπάτησης, δοκίμασε απογοητεύσεις, αλλά δεν έπαψε να ζητεί την απαρχειοθέτηση των υποθέσεων που το κράτος της Μεταπολίτευσης είχε

αποφασίσει να αγνοήσει. Παρέμεινε ενεργή και παθιασμένη αγωνίστρια μέχρι τα βαθιά γεράματα. Απεβίωσε το 2019.

■ **Σήμερα, παρότι είναι άχαρο ως ερώτημα, σε τι αριθμό λογίζονται οι δολοφονημένοι άνθρωποι που σχετίζονται και ως αποτέλεσμα ακριβώς των παρακρατικών και κατασταλτικών μηχανισμών της δικτατορίας; Εννοώ προφανώς συμπεριλαμβανομένων και των νεκρών της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.**
Οι επιβεβαιωμένες περιπτώσεις δολοφονιών, θανάτων συνεπεία αντιδικτατορικής δράσης ή ενεργειών του καθεστώτος είναι περίπου 60, ωστόσο υπάρχει πληθώρα άλλων υποθέσεων με πολύ σημαντικά στοιχεία, που τους λείπει η τυπική απόδειξη. Στο βιβλίο υπάρχουν συνολικά 247 περιπτώσεις στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και όσες περιπτώσεις «ύποπτων» θανάτων καταγγέλλθηκαν από οικείους των θανόντων και καταγράφηκαν στον αντιδικτατορικό Τύπο της εποχής. Ενδεχομένως, πάντως, να υπάρχουν πολλές ακόμη αγνώστες περιπτώσεις.

■ **Ως τώρα η εικόνα του πρώτου νεκρού της δικτατορίας – δολοφονημένου – ήταν του Παναγιώτη Ελή στον Ιππόδρομο κατά την κράτηση αγωνιστών στο μέρος αυτό. Βάσει της δικής σας έρευνας, ποιοι είναι οι πρώτοι νεκροί της δικτατορίας – δολοφονημένοι – και σε ποιες συνθήκες;**
Ο πρώτος νεκρός είναι ο 15χρονος Βασίλης Πεσλής και λίγες ώρες αργότερα η 25χρονη Μαρία Καλαβρού: δολοφονήθηκαν εν ψυχρώ από στρατιωτικές περιπόλους σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας στις 21-4-1967. Δύο μέρες μετά απεβίωσε κρατούμενος σε αστυνομικό τμήμα της Θεσσαλονίκης ο Βασίλης Μπεκροδημήτρης και ακολούθησε η δολοφονία του Παναγιώτη Ελή στον Ιππόδρομο. Λίγες μέρες αργότερα, δολοφονήθηκαν ο Βασίλης Ράμμος σε νοσο-

ΕΙΠΕ

Στο βιβλίο, που κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Τόπος, καταγράφονται δολοφονίες, θάνατοι συνεπεία αντιδικτατορικής δράσης ή κακουχιών στις εξορίες, ύποπτες περιπτώσεις θανάτων που καταγγέλλθηκαν και εξαφανίσαι

κομείο της Πάτρας και ο δικηγόρος Νικηφόρος Μανδηλαράς στη Ρόδο, ενώ προσπαθούσε να διαφύγει στο εξωτερικό. Υπάρχουν, βέβαια, και άλλες περιπτώσεις «ύποπτων» θανάτων που αγνοήθηκαν.

■ **Και ο ποιητής Γιώργος Θεοδάρης και ο Μήτσος Παπακρήστος έχουν αναφερθεί στην περίπτωση του ζωγράφου αγωνιστή Γιάννη Καϊλή, ο οποίος πέθανε μυστηριωδώς μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου αλλά βάσει της δικής σας έρευνας όλα καταλήγουν στη δολοφονία του. Θέλετε να μας μιλήσετε για αυτό;**
Ο φοιτητής Γιάννης Καϊλής είχε σημαντική δράση στην εξέγερση του Πολυτεχνείου και πιθανότατα είναι αυτός που έγραψε στις πύλες εισόδου τα γνωστά συνθήματα. Μετά το Πολυτεχνείο προσπαθούσε να κρυφτεί από τους διώκτες του. Βρέθηκε νεκρός δίπλα σε οικοδομή στα Εξάρχεια στις 22-2-1974. Ο μαρτυρικός θάνατός του, έπειτα από απάνθρωπα βασανιστήρια, εμφανίστηκε ως αυτοκτονία – που σχεδόν κανείς δεν πίστεψε –, αλλά ύστερα από εντατικές ενέργειες της δικηγόρου Ψυρρή και της οικογένειάς του, κατόπιν εισαγγελικής εντολής, έγινε εκταφή τον Ιούνιο του 1975 και αποδείχθηκε ότι πολλές από τις κακώσεις στο σώμα του είχαν γίνει εν ζωή και υπήρχαν πολλά κενά στην ιατροδικαστική έκθεση. Παρά τη δίωξη που ασκήθηκε, η υπόθεση αρχειοθετήθηκε. Ωστόσο, φρέτος, μόλις πριν από λίγες μέρες, έπειτα από ενέργειες της Ανάστατης Σχολής Καλών Τεχνών, τοποθετήθηκε ανάγλυφο με τη μορφή του στη σχολή. Αυτό αποτελεί πλέον επίσημη αναγνώριση της δολοφονίας του και μια δικαίωση για τον Γιάννη, τους οικείους του.

■ **Τι είναι αυτό το οποίο καθιστάει, δυσκόλεψε ή και ματαιώσε μια έρευνα τόσο πολλά χρόνια πάνω στα ακριβή θύματα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου – Βεβαίως έχουμε αυτή του Λεωνίδα Καλλιβρετάκη – αλλά και συνολικά της Επταετίας;**
Η ενδελεχής έρευνα του Καλλιβρετάκη έδωσε μια απόλυτα τεκμηριωμένη απάντηση για το θέμα των νεκρών. Νορίτερα είχε χαθεί πολύτιμος χρόνος για να ανακαλυφθούν και τεκμηριωθούν και άλλες περιπτώσεις. Δυστυχώς υπήρχε απορημία των μεταπολιτευτικών κυβερνήσεων να ερευνήσουν τις καταγγελίες, ενώ και οι προοδευτικές δυνάμεις ολιγόρησαν ως προς την τεκμηρίωση, καθώς το ενδιαφέρον μετατοπίστηκε στα κρίσιμα ζητήματα της εποχής – πιθανώς ελάσιτοι μπορούσαν να φανταστούν την ένταση του ιστορικού αναθεωρητισμού που υπάρχει σήμερα. Σημαντικό ρόλο στην έλλειψη πληροφοριών έπαιξαν ο φόβος και ο προσωπικός τρόπος διαχείρισης του πόνου. Επιπροσθέτως, για το εύρος της συγκεκριμένης έρευνας απαιτείται κάτι περισσότερο από ερευνητικό ενδιαφέρον. Απαιτείται πάθος και συναισθηματική εμπλοκή, αλλά και το καθήκον της μνήμης είναι κρίσιμο και παραμένει επίκαιρο. Η μνήμη είναι υποχρέωση και διαφύλασσει και τη δική μας αξιοπρέπεια.